

मुलाखत

मुकुंद पिंगळे

? गेल्या काही वर्षांत नैसर्गिक आपत्तीचा द्राक्ष शेतीला मोठा फटका बसत आहे. त्याबद्दल काय सांगाल?

हवामान बदलामुळे द्राक्ष शेतीसमोर मोठे आव्हान आहे. अवकाळी पावसामुळे गळकुज ही समस्या उद्भवली. अवकाळी पाऊस, गारपीट यामुळे काही ठिकाणी तयार मालाचे नुकसान झाले. यावर उपाय म्हणजे प्लॅस्टिक कव्हरचा वापर महत्वाचा आहे. गेली तीन वर्षे यावर आम्ही काम केलेले आहे. हे तंत्रज्ञान उपयुक्त असून, फवारण्याही कमी होता, त्यामुळे 'रेसिड्यू' कमी निघाले. मालाची काढणी लवकर होण्यासह गुणवत्ता सुधारली. उत्पादन आणि उत्पन्नवाढीसाठी मदत झाली. या तंत्रज्ञानाचा वापर वाढविण्यासाठी ठिकठिकाणी प्रात्यक्षिके घेत आहेत.

? प्लॅस्टिक कव्हरचा वापर ही खर्चिक बाब आहे...

द्राक्ष संशोधन केंद्राने राज्य सरकारला याबाबत अहवाल सादर केला आहे. त्यामध्ये या तंत्राचे फायदे नमूद केले आहेत. प्लॅस्टिक कव्हर असेल, तर नैसर्गिक आपत्तीत बाग वाचेल, अन्यथा हातातून जाईल अशीच आजची स्थिती आहे. प्लॅस्टिक कव्हरचा खर्च एकरी तीन ते चार लाख रुपये आहे. राज्य सरकारकडून काही प्रयत्न झाले, द्राक्ष बागायतदार संघाने पुढाकार घेतला तर हा खर्च कमी करणे शक्य होईल. शेतकऱ्यांना अनुदान मिळाल्यास त्याचे चांगले परिणाम होतील.

? द्राक्षाच्या नवीन वाणांबद्दल काय सांगाल?

द्राक्ष संशोधन केंद्राकडे चार नवीन वाण आहेत.

द्राक्ष शेतीसमोर हवामान बदलाचे आव्हान

हवामान बदलाच्या संकटाला द्राक्ष उत्पादक शेतकऱ्यांना तोंड द्यावे लागत आहे. कीड-रोगांचा प्रादुर्भाव, पीक संरक्षण, वाढता उत्पादन खर्च, निर्यातक्षम द्राक्ष उत्पादनात रेसिड्यूचा मुद्दा अशा प्रमुख समस्या आहेत. तसेच द्राक्षाच्या पारंपरिक वाणांऐवजी बाजारपेठेच्या मागणीनुसार नव्या वाणांचा विचार होत आहे. भारतीय कृषी संशोधन परिषदेच्या मांजरी (पुणे) येथील राष्ट्रीय द्राक्ष संशोधन केंद्राचे संचालक डॉ. आर. जी. सोमकुंवर नाशिक दौऱ्यावर असताना त्यांच्याशी या मुद्द्यांवर केलेली बातचित.

'मांजरी नवीन' हे वाण आगाप हंगामासाठी असून ११० दिवसांत काढणीस येते. भुयाणे (ता. सटाणा, जि. नाशिक) येथील शेतकरी खंडू अण्णा शेवाळे यांच्याकडे पाच एकरांवर लागवड केली आहे. या द्राक्षांना चांगली गोडी असल्याने दरही चांगले मिळतात. त्यास जिबरॅलिक ऑसिडची (जीए) गरज नाही. दुसरा राज्यस्तरीय वाण मांजरी किशमिश हा आहे. त्यामध्ये १५ टक्के अधिक उत्पादन मिळते आणि उत्पादन खर्च

१५ टक्के कमी होतो, असे बागायतदारांचे म्हणणे आहे. गेल्या दीड ते दोन वर्षांत २५ एकरांवर लागवडी झाल्या. हा प्रामुख्याने बेदाण्याचा वाण आहे. 'मांजरी शामा' म्हणून काळ्या रंगाचा सीडलेस वाण आहे. २० मिमीपर्यंत आकार मिळतो. थॉमसन सीडलेस वाणासाठी जे 'जीए' व अन्नद्रव्य व्यवस्थापनाचे शेड्यूल आहे, ते यास चालते. इथिफॉन आणि संजीवकांचा वापर केलेला नाही. या द्राक्षांत तडे जाण्याची समस्या दिसून आलेली नाही. ज्यूससाठी 'मांजरी मेडिका' वाण आहे. तो सध्या ठरावीक ठिकाणीच चालतो. 'क्रीमसन सीडलेस' वाण नाशिक भागात सर्वांत जास्त चालत आहे. या वाणाची संशोधन केंद्रात रूटस्टॉक चाचणी सुरू आहे. तसेच सिंचन, अन्नद्रव्य व कॅनॉपी व्यवस्थापनाच्या अंगाने चाचण्या सुरू आहेत.

? आगामी काळातील आव्हाने लक्षात घेऊन द्राक्ष संशोधनात कोणत्या बाबींवर भर दिला जात आहे?

२०५० पर्यंत द्राक्ष बागेत कोणत्या समस्या येतील, याचा विचार करून संशोधनात त्या बाबींचा अंतर्भाव करत आहेत. लोकसंख्या वाढत आहे, त्यानुसार गरजा काय वाढतील, आधुनिक तंत्रज्ञान कसे विकसित करत, येईल याचा विचार केला आहे. रोबोटिक्स, ड्रोन, इंटरनेट ऑफ थिंग्ज (IOT), माहिती तंत्रज्ञान यावर भर आहे. डिजिटल हवामान सल्ला देण्यात येईल. त्यासाठी द्राक्ष बागांमध्ये कॅमेऱ्यांच्या साह्याने चित्रण केले जाईल, ते स्कॅन केले जाईल, रोगांच्या लक्षणांच्या प्रतिमा अभ्यासून त्यावर उपाययोजना करण्याबाबत थेट मोबाईलवरून डिजिटल सल्ला देण्यात येईल. क्षेत्रीय पातळीवर काम करण्याबरेबरच यांत्रिकीकरणवर भर असणार आहे.